

Ina Kiseliova-El Marassy, Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Neoplatoniškosios emanacijos virsmai islamo filosofijoje

Neoplatonizmo idėjos padarė įtaką ne vienam islamo filosofui: Al Kindžiui, Al Farabiui, Avicenai, Suhravadžiui, Ibn Arabiui ir kitiems. Neoplatoniškoji idėja, kad visas pasaulis kilo iš Vienio, puikiai derėjo su islamiškąja Dievo, kuris tuo pat metu yra transcendentinis (esantis virš būties) ir imanentinis (neatsiejama būties dalis), samprata. Remdamiesi Korano ištaromis, kur Alachas apibūdinamas kaip Amžinasis Kūrėjas (*Al Khāliq*), neoplatoniškąją tradiciją sekę islamo mąstytojai išplėtojo islamo principus atitinkančią am- žinosios tvirties teoriją.

Emanacijos sąvoka ir jos reikšmė, vartojama islamo kosmologijos kontekste, yra problemiška, nes islame emanacija siejama su Dievu, o neoplatonizme tokios sampratos nėra. Neoplatoniškoji emanacijos teorija iš esmės prieštarauja islamo doktrinai apie sukūrimą *ex nihilo*, pagal kurią visą visatą ir joje esančias būtybes iš nieko ir savo noru sukūrė Alachas. Priešingai, neoplatoniškoji emanacija reiškia, kad viskas visada egzistavo ir nebuvo sukurta, bet be jokių pastangų emanavo iš amžinojo Vienio. Pranešime aptarsiu, kaip islamo filosofai emanacijos ir sukūrimo iš nieko sampratą derino su Korano tiesomis, kaip emanacija (*fayḍ*) aiškinama skirtingų islamo mąstytojų filosofinėse koncepcijose ir kodėl buvo kritikuojama Al Ghazalio bei Ibn Taimijos. Reziumuosiu, kad nepaisant neabejotinai neoplatoniškos kilmės, emanacijos sąvoka islamo filosofijoje buvo interpretuojama per islamišką, individualią kiekvieno mąstytojo prizmę, o ypač Islamo aukso am- žiuje veikiau suprantama kaip teofanija arba Dievo savisklaida (*tajalliyāt*).